

УДК 343.241.01(477-11):343.2(436) «1850/1918»

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО СУДДІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЙОВИХ СУДАХ ГАЛИЧИНИ (1850–1918)

Іван Ковальчук

*Вінницький національний технічний університет,
Хмельницьке шосе, 95, м. Вінниця, Україна, 21021,
e-mail: ivankovalchuk@vntu.edu.ua
ORCID ID: 0009-0007-7467-5317*

Проаналізовано основні вимоги до суддів та особливості їхньої діяльності в крайових судах Галичини (1850–1918). Зазначено, що крайові (окружні) виступали судами другої інстанції для апеляцій на рішення повітових судів та судами першої інстанції у визначеному окрузі при розгляді кримінальних та цивільних справ, вартість предмета спору яких становила понад 1 тис. корон. Крайові суди в Галичині, як суди першої інстанції, розглядали: цивільні справи (сімейні спори, опікунські справи, справи про поновлення у правах, усиновлення, успадкування згідно із заповітами); кримінальні справи – справи про порушення державних законів, антиурядову діяльність, організацію нелегальних товариств, вбивства, грабежі, підпали, випадки образи честі й гідності імператора або ж його родини. Спори гірничого, торговельного і вексельного характеру, незалежно від ціни предмета спору, розглядали спеціальні сенати лише декількох крайових/окружних судів у Галичині. У провадженні крайових судів у Галичині переважали цивільні справи, пов'язані з майновими і земельними суперечками, а серед кримінальних – справи про політичні злочини, крадіжки, фальшування грошей і документів, заподіяння тілесних ушкоджень.

Крайові суди в Галичині діяли як колегіальні судові органи й розглядали цивільні справи в кількості трьох, а кримінальні – чотирьох суддів. Суддею крайового суду могла бути особа з юридичною освітою, яка повинна була скласти відповідні фахові екзамени і пройти обов'язкову практику. Спершу здавали три державні екзамени: правно-історичний, судовий і політичний. Для їхнього прийому в кожному вищому навчальному закладі за розпорядженням міністра віросповідань і освіти створювали спеціальну комісію. Вона повинна була визначити рівень правової підготовки кандидата, тобто чи має випускник юридичну проникливість, чи може самостійно здійснювати судочинство, чи добре володіє юридичною термінологією. Предметом правно-історичного іспиту було римське, церковне і німецьке право, а також історія Австрійської держави, судового – австрійське цивільне, торговельне і векселеве право, цивільна процедура, австрійське кримінальне право та процедура. Під час політичного екзамену кандидати виявляли свої знання австрійського адміністративного права, науки і політики суспільного господарства, фінансового законодавства імперії. Перший іспит приймали тричі на рік – взимку, влітку і восени, два інші – у будь-який час протягом року, за винятком канікул. Екзамени відбувалися усно і публічно. Випускники мали змогу обирати мову складення іспиту. Підсумкову оцінку визначали голосуванням членів комісії. За негативного результату можна було повторно скласти іспит у терміни, встановлені комісією. Наступним кроком у кар'єрі юриста була обов'язкова безкоштовна однорічна судова практика в крайовому (окружному) суді. Однорічна судова практика була обов'язковою умовою допуску до зайняття посади суді, однак її термін саме для кандидатів на суддів змінювався. З 1885 р. термін стажування був продовжений до двох, а з жовтня 1896 р. – до трьох років. Після проходження такої практики випускників правничих факультетів зазвичай призначали авскульптантами в певному окружному суді. Мінімальною вимогою при зарахуванні на цю посаду була наявність свідоцтва про успішне складення правно-

історичного і судового державних іспитів. Отримати посаду судді можна було лише після складення кваліфікаційного суддівського іспиту. Його приймала спеціальна комісія, яку щороку створювали за розпорядженням міністра юстиції при Вищому крайовому суді. До неї входили професори юридичних факультетів університетів та практикуючі судді, зазвичай з того ж трибуналу. Іспит складався з письмової та усної частин і мав на меті виявити знання цивільного та кримінального законодавства, процесу та процедури. Перша частина тривала два дні, протягом яких кандидати мусили виконати два завдання – скласти витяги з актів із вироками з цивільної і кримінальної судових справ. На усний іспит відводили дві години, під час яких претендента екзаменували з усіх галузей цивільного і карного законодавства. Крім того, він мав досконало знати систему функціонування австрійської судової влади.

Ключові слова: суд, крайовий суд, судочинство, Галичина, Австрійська імперія.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2024.79.076>

У сучасних умовах здійснення судової реформи в Україні значний інтерес становить вивчення історичного досвіду організації та діяльності крайових судів у Галичині в складі Австрії і Австро-Угорщини (1850–1918 рр.), що сприяє розумінню особливостей розвитку судової влади в сучасній Україні.

Станом на середину XIX ст. в суспільно-політичному житті Галичини важливу роль відігравали юристи [1, ст. 18]. Це було пов'язано, насамперед із зростанням попиту на фахівців-юристів для захисту прав та інтересів громадян, а також реформуванням судовою системою в Австро-Угорській імперії, де юристам відводилася важлива роль. Адаптація формування нової судової системи, створення нових судових установ тощо супроводжувалося потребою професійних юристів. У зв'язку з цим ще 1784 р. було відновлено Львівський університет, а в його складі, серед інших факультетів, почав діяти юридичний факультет, на який покладено завдання підготовки юридичних кадрів, зокрема суддів, адвокатів, нотаріусів тощо [2, ст. 41]. Демократизація суспільно-політичного життя в Австро-Угорщині зумовили правову активність населення, попит на юридичні послуги та популярність фаху правника. Відтак помітно збільшилася кількість випускників юридичного факультету Львівського та інших університетів. Здобуття юридичної освіти давала можливість реалізуватися, насамперед у трьох галузях: адвокатурі, нотаріаті та судочинстві. Особлива потреба була в суддях, оскільки після судової реформи створено нові судові установи, в яких посади судді залишалися вакантними.

У середині 1850-х рр. на території Галичини і Буковини було створено дев'ять крайових судів. Встановлено, що унаслідок законодавчих змін у 1853 р. назва «крайовий» збереглася лише за судами у Львові і Кракові; інші називалися «окружними», але зважаючи на їхню предметну підсудність, їх практично отожднювали. Реально ж крайові суди розпочали свою роботу з 29 вересня 1855 р. У зв'язку з інтенсивним розвитком, насамперед соціально-економічних відносин у Галичині, особливо після революції та скасування кріпосного права, активізувалася торгівля, цивільний обіг, укладалося багато цивільно-правових договорів тощо. Проте одночасно виникали цивільно-правові та інші суперечки, що викликало необхідність створити в коронному краї Галичини і Володимирії додатково крайові суди. В другій половині XIX ст. – на початку XX ст. кількість крайових судів у Галичині зросла до 19-ти: 12 – для Східної Галичини і Буковини та 7 – для Західної Галичини [3, ст. 252].

Крайові (окружні) виступали судами другої інстанції для апеляцій на рішення повітових судів та судами першої інстанції у визначеному окрузі при розгляді

кримінальних та цивільних справ, вартість предмета спору яких становила понад 1 тис. корон. Крайові суди в Галичині, як суди першої інстанції, розглядали: цивільні справи (сімейні спори, опікунські справи, справи про поновлення у правах, усиновлення, успадкування згідно із заповітами); кримінальні справи – справи про порушення державних законів, антиурядову діяльність, організацію нелегальних товариств, вбивства, грабежі, підпали, випадки образи честі й гідності імператора або ж його родини. Спори гірничого, торговельного і вексельного характеру, незалежно від ціни предмета спору, розглядали спеціальні сенати лише декількох крайових/окружних судів у Галичині. У провадженні крайових судів у Галичині переважали цивільні справи, пов'язані з майновими і земельними суперечками, а серед кримінальних – справи про політичні злочини, крадіжки, фальшування грошей і документів, заподіяння тілесних ушкоджень [4, ст. 158–159].

Крайові суди в Галичині діяли як колегіальні судові органи й розглядали цивільні справи в кількості трьох, а кримінальні – чотирьох суддів. Суддею крайового суду могла бути особа з юридичною освітою, яка повинна була скласти відповідні фахові екзамени і пройти обов'язкову практику. Спершу здавали три державні екзамени: правно-історичний, судовий і політичний. Для їхнього прийому в кожному вищому навчальному закладі за розпорядженням міністра віросповідань і освіти створювали спеціальну комісію. Вона повинна була визначити рівень правової підготовки кандидата, тобто чи має випускник юридичну проникливість, чи може самостійно здійснювати судочинство, чи добре володіє юридичною термінологією. Предметом правно-історичного іспиту було римське, церковне і німецьке право, а також історія Австрійської держави, судового – австрійське цивільне, торговельне і векселеве право, цивільна процедура, австрійське кримінальне право та процедура. Під час політичного екзамену кандидати виявляли свої знання австрійського адміністративного права, науки і політики суспільного господарства, фінансового законодавства імперії. Перший іспит приймали тричі на рік – взимку, влітку і восени, два інші – у будь-який час протягом року, за винятком канікул. Екзамени відбувалися усно і публічно. Випускники мали змогу обирати мову складення іспиту. Підсумкову оцінку визначали голосуванням членів комісії. За негативного результату можна було повторно скласти іспит у терміни, встановлені комісією. Наступним кроком у кар'єрі юриста була обов'язкова безкоштовна однорічна судова практика в крайовому (окружному) суді. Однорічна судова практика була обов'язковою умовою допуску до зайняття посади судді, однак її термін саме для кандидатів на суддів змінювався. З 1885 р. термін стажування був продовжений до двох, а з жовтня 1896 р. – до трьох років. Після проходження такої практики випускників правничих факультетів зазвичай призначали авскульпантами в певному окружному суді. Мінімальною вимогою при зарахуванні на цю посаду була наявність свідоцтва про успішне складення правно-історичного і судового державних іспитів [5, ст. 20]. Отримати посаду судді можна було лише після складення кваліфікаційного суддівського іспиту. Його приймала спеціальна комісія, яку щороку створювали за розпорядженням міністра юстиції при Вищому крайовому суді. До неї входили професори юридичних факультетів університетів та практикуючі судді, зазвичай з того ж трибуналу. Іспит складався з письмової та усної частин і мав на меті виявити знання цивільного та кримінального законодавства, процесу та процедури. Перша частина тривала два дні, протягом яких кандидати мусили виконати два завдання – скласти витяги з актів із вироками з цивільної і кримінальної судових справ. На усний іспит відводили дві години, під час яких претендента екзаменували з усіх галузей цивільного і карного законо-

давства. Крім того, він мав досконало знати систему функціонування австрійської судової влади [6, ст. 21].

Крайові (окружні) суди склалися з президентів, віцепрезидента (або віцепрезидентів), суддів, помічників, ад'юнктів. У керівництві крайовими судами в Галичині абсолютно переважали судді польської національності. Як допоміжний орган при крайових судах функціонували канцелярії, у штаті яких числилися директор, старший начальник канцелярії, канцеляристи, виконавчі урядники, асистенти, офіціали. Крайові суди поділялися на цивільний і кримінальний сенати (відділи), внутрішні повітові суди, промисловий суд. У віданні крайових судів також перебували крайова табуля, сенат у торговельних справах, судова канцелярія для ведення діловодства, відділ цивільно-судових депозитів, управління в'язницями, санітарно-медична служба.

Крайові суди діяли як колегіальні судові органи, а сама колегіальність вважалася вищим ступенем судочинства, що забезпечує безсторонність й об'єктивність. Цивільні справи крайові суди розглядали в кількості трьох, а кримінальні – чотирьох суддів.

Важливим аспектом виступала правоздатність судів, під якою ми розуміємо умови, на підставі яких особистий склад суду вважався легітимним, здатним розглядати справи, які виносилися на його розгляд. Ці умови, зазвичай, передбачали три складові: 1) службову легітимацію суддів; 2) кількісний склад суду; 3) відношення суддів до сторін процесу і самої справи. Якщо розглянути детальніше, то передбачалося, що склад суду буде законним, якщо до нього входять судді, призначені в законний спосіб, відповідають певним фізичним якостям (не глухі, не сліпі) та правовим нормам (належна юридична освіта, службовий стаж, громадянство, дієздатність). З огляду на кількість, суд вважався правоздатним, якщо він розглядав справу згідно з передбаченими нормами, тобто, в нашому випадку – крайових судів, був колегіальним. І, третє, суд був легітимним, якщо суддя (або судді) не мали особистих відносин до справи або сторін справи, тобто не виступали заінтересованою стороною (родинні відносини, матеріальне зацікавлення тощо). За наявності факту заінтересованості у справі, здійснювали відвід судді [7, ст.162].

Суддею крайового суду мав право стати австрійський громадянин з юридичною освітою, яка склала три теоретичні екзамени, передбачені розпорядженням Міністра визнань і освіти від 30 липня 1850 р. Це розпорядження значною мірою було підтвержене новим розпорядженням цього ж міністерства від 2 жовтня 1855 р. (в частині §§ 5 і 6). Однак § 7 передбачав, що суддею може стати й той, хто не навчався в університеті, а на підставі спеціального дозволу Міністра визнань і освіти (в архівних матеріалах Крайового суду Львова подібних випадків ми не виявили – І. К.). Зокрема, певними привілеями володіли колишні військовослужбовці, котрі відслужили в армії мінімум 12 років або ж отримали поранення під час бойових дій (цей пункт додатково врегульовано у 1872 р.). Останнє регулювання процедури посідання суддівських посад в Австро-Угорщині відбулося 20 квітня 1893 р., яке передбачало не тільки теоретичні екзамени, а й практичний суддівський іспит.

Особовий склад колегіальних судових органів – крайових й окружних судів, а також кваліфікаційні вимоги до їхніх працівників було передбачено в міністерських рескриптах від 10 вересня і 18 жовтня 1853 р. Проте в умовах реформування австрійського судочинства, відбулися певні зміни. Зокрема, ці зміни були передбачені розпорядженнями Міністерства юстиції спершу від 22 травня 1873 р., а згодом від 5 травня 1897 р. (кількість працівників канцелярії була врегульована окремо лише у 1910 р.). Крім того, судді крайових судів, як зрештою і судді інших

судів, підлягали періодичній оцінці професійної придатності. Для цього кваліфікаційною комісією Вищого крайового суду, в компетенції якого перебувало подання на призначення/переведення суддів, заповнювався т. зв. «кваліфікаційний табель» (*Tabela poglądowa kompetentów o posadę; Spis kwalifikacyi*). Він містив дев'ять визначальних питань, відповіді на які формували загальну оцінку судді. Серед таких питань, зокрема, значилися: «Фахова підготовка (знання законів, необхідних для здійснення своїх повноважень)», «Здібності і вміння», «Старанність та сумлінність при виконанні обов'язків», «Знання мов», «Ефективність праці», «Поведінка», «Придатність до призначення на керівні посади» [8, ст. 164].

В Австрії, а згодом і в Австро-Угорщині, усталилася практика поділу службовців на 12 рангів – *Rangklassen*, від чого залежала платня та займана посада. Імператорський патент від 3 травня 1853 р. регулював внутрішню організацію і службові стосунки в судах, акцентуючи на потребі зайняття суддівських посад висококваліфікованими спеціалістами. 3 червня 1854 р. міністри внутрішніх справ і фінансів видали розпорядження, які визначали приналежність працівників крайових і повітових адміністрацій, зокрема суддів, до V–XI рангів. Судові урядники до VI рангу призначалися імператором, від VII рангу – міністром юстиції. Це означало, що імператорська номінація стосувалася президентів, віцепрезидентів і суддів вищих крайових та крайових судів (§7 імператорського патенту від 3 травня 1853 р.).

Персональний склад для колегіальних судів (крайових і вищих крайових) визначався міністерськими рескриптами від 10 вересня і 18 жовтня 1853 р., а для повітових – від 13 липня 1868 р. Наступні зміни відбулися внаслідок ухвалення Закону від 21 травня 1873 р. і міністерського рескрипту від 22 травня 1873 р. У 1875 р. кількість суддівських посад для крайових і окружних судів на території округу Вищого крайового суду у Львові виглядала так: президент крайових судів V рангу – 2, віцепрезидентів крайових судів VI рангу – 1, президентів окружних судів VI рангу – 5, суддів крайових судів VII рангу – 85, ад'юнктів колегіальних судів (тут не розведено штат вищого крайового, крайових й окружних судів) – 67, директор крайової і міської табулі VIII рангу – 1, віцедиректор крайової і міської табулі IX рангу – 1, начальник міської табулі IX рангу – 1, начальник крайової і міської табулі IX рангу – 1, табулярних ад'юнктів X рангу – 20, директор допоміжного відділу крайового суду у Львові – 1 (в інших крайових судах ця посада не була передбачена з огляду на меншу територію їхньої діяльності), помічників-ад'юнктів крайового суду у Львові IX рангу – 5, канцеляристів XI рангу при колегіальних судах – 85 (для порівняння, в повітових – 165), возних крайових судів – 36 (в окружних судах – 40 осіб). Загалом кількісний склад осіб, задіяних до роботи в колегіальних й одноособових судах у межах округу територіальної компетенції Вищого крайового суду у Львові, становив: 987 урядників, з яких 655 суддів і помічників суддів, а решта канцеляристів і допоміжний персонал. У перший рік функціонування крайового суду у Львові його персональний склад виглядав так: президент – Ігнаш Клеборн фон Гіртлер (*Girtler*), віцепрезидент – Карл Польберг (*Pohlberg*), судді – Міхаель Жарський, Франц Ксаверій Новаковський, Матіас Цьолкош, Міхаель Кшановський, Франц Вольський, Йоанн Осьцеславський, Міхаель Вержейський, Еразм Криштофович, Карл Брелун, Йозеф Фрей, Вінцент Філаус, Карл Ванек, Франц Келлер, Матіас Колясінський, Франц Ягерманн, Станіслав Стельцер, Антон Ортинський, Карл Лехманн, Петер Стечинський, Діоніс Ціпельовський, Ігнаш Каспарек, Томаш Озуревич, Емануель Зелецький, Йозеф Гугенмоус, Антон Шварц, Йозеф Дітріх, Франц Ланг, Антон Олпінський [9, ст. 100].

Перелік усіх суддів подано заради того, щоб наочно зрозуміти національний склад Крайового суду у Львові [10, ст. 170–171].

Абсолютна більшість суддів у крайових судах Галичини була поляками. Суддя Степан Шухевич констатував: «Поляків-суддів була могутня більшість... В правді суддів іменував Відень, але пропозиція робив д-р Тхоржніцкі» [11, ст. 200]. У цьому разі С. Шухевич згадує особу президента Вищого крайового суду у Львові Александра Тхоржніцького-Мнішека (обіймав цю посаду з 1895 р.), відомого своїми шовіністичними поглядами. Як приклад, у 1906 р. з-поміж 1 150 суддів у Галичині працювало 727 католиків (як можемо розуміти, здебільшого поляків), 367 – греко-католиків (українців), 53 – юдеї, 3 – євангелісти [12, ст. 260].

У крайових/окружних судах на провінції ситуація була трохи кращою, однак теж не менш показовою. Наприклад, ось так виглядав персональний склад Крайового суду в Самборі 1856 р.: президент Август Сігель, судді – Франц Боронський, Антон Держинський, Теодор Рожейовський, Габріель Рігер, Людвіг Амброс фон Рехтенберг, Юліан Лаврівський, Олександр Семкович, Октав Петруський, Ігнатій Волос, Йоанн Літинський. Тут серед суддів бачимо українського правника і громадського діяча Юліана Лаврівського (1821–1873), котрий здобув юридичну освіту у Львівському університеті; впродовж 1848–1861 рр. мешкав у Самборі, де працював у тамтешньому крайовому/окружному суді (перша посада актуар). Від 1864 р. Ю. Лаврівський був радником Вищого крайового суду у Львові [13, ст. 12–13].

У крайових/окружних судах Стрия, Самбора, Золочева та Львова працював Теофіл Бережницький (1836–1895) – депутат Галицького крайового сейму, член Крайової управи, один із лідерів українських народовців [14, ст. 119]. Спочатку в декількох повітових судах Галичини (Калуш, Куликів), а від 1894 р. у Крайовому суді Львова працював випускник Львівського університету Микола Герасимович (1843–1917). Варто відзначити, що він був одним із небагатьох українців, хто досяг помітного кар'єрного росту в судовій сфері. Зокрема, він обіймав посаду начальника І секції місько-делегованого суду. Із Самбірським повітовим, а згодом крайовим судом пов'язана діяльність Михайла Качковського (1802–1872), котрий одним із перших з-поміж суддів почав вести документацію українською мовою. Відомим українським правником в Австрії був Василь Ковальський (1826–1911) – член редколегії «Вісника державних законів», а з 1851 р. редактор цього видання у Відні. Наприкінці 1850-х рр. він розпочав кар'єру судді: з 1858 р. – радник окружного суду в Перемишлі, з 1872 р. – радник Крайового суду у Львові. Радником Станіславівського окружного суду працював український правник, депутат Галицького крайового сейму Богдан Криницький (пом. 1913). Із роботою в Крайовому суді Чернівців упродовж 1859–1863 рр. пов'язана діяльність ще одного випускника юридичного факультету Львівського університету Лонгіна Рожанковського (1836–1917). Після цього він працював у повітових судах Городенки, Сокаля (начальник суду), Бродів, і, нарешті, у 1881 р. став радником окружного суду в Золочеві. Цісарсько-королівським радником Крайового суду у Львові був ще один відомий український правник Олександр Менцинський, автор праць про наочність в австрійському цивільному процесі [15, ст. 1].

Кількість суддів у крайових/окружних судах Галичини була різною, що значною мірою залежало від величини округу, передусім чисельності населення. Так, станом на 1856 р. у Золочівському крайовому суді працювало 8 (1 посада була вакантною), Тернопільському і Перемишльському – 9, Станіславівському, Самбірському – 10 суддів [16, ст. 102–106]. Згодом структура судів удосконалювалася й ускладнювалася. Наприклад, станом на 1877 р. до складу Золочівського

окружного суду, входили: президент, 10 суддів, секретар, 9 ад'юнктів, начальник допоміжної служби, 2 ад'юнкти канцелярії, 9 канцеляристів, 8 возних (судових слуг) і 3 їхні помічники, 1 старший і 12 звичайних тюремних наглядачів. Якщо порівняти із ситуацією у 1868 р., то побачимо кількісне зростання персонального штату окружного суду в Золочеві: на дві суддівські посади і на два ад'юнкти [17, ст. 219]. Інший приклад, до складу Перемишльського окружного суду входили: 1 президент, 9 суддів, 1 секретар, 7 ад'юнктів, 9 канцеляристів, 5 стажерів, 8 возних, 3 помічники-слуги, 1 старший і 12 звичайних тюремних наглядачів, 8 помічників тюремних наглядачів [18, ст. 71]. Штат станіславівського окружного суду складався з 1 президента, 7 суддів, 1 секретаря, 6 ад'юнктів, 1 начальника допоміжної служби, 1 ад'юнкта канцелярії, 6 канцеляристів, 2 стажерів, 1 старшого і 10 звичайних тюремних наглядачів, 6 возних, 2 помічників тюремних наглядачів. У Коломийському окружному суді станом на 1877 р. працювали: 1 президент, 6 суддів, 6 ад'юнктів, 1 начальник допоміжної служби, 1 ад'юнкт канцелярії, 6 канцеляристів (на одного з них покладалася компетенція контролю над в'язницями), 4 возних та 2 їх помічників, 8 тюремних наглядачів. У Тернопільському окружному суді працювали: 1 президент, 9 суддів, 1 секретар, 8 ад'юнктів, 1 начальник допоміжної служби, 2 ад'юнкти канцелярії, 9 канцеляристів, 8 возних і 2 їхні помічники, 1 старший і 12 звичайних тюремних наглядачів [19, ст. 95–96].

Кількісно найбільшим був Крайовий суд у Львові. Наприклад, станом на 1862 р. його персональний штат складався з: 1 президента, 1 віцепрезидента, 29-х суддів, 6 судових секретарів, 18 судових ад'юнктів, 1 директора канцелярії, 5 канцелярських ад'юнктів, 29 канцеляристів, 15 асистентів тощо. За півстоліття особовий склад суду зріс, про що свідчать дані 1910 р. Штатний розпис того часу виглядав так: 1 президент, 2 віцепрезиденти, 26 суддів-радників Вищого крайового суду, 46 суддів-радників Крайового суду, 21 повітовий суддя, 12 суддів, 1 директор відділу ґрунтових книг, 13 укладачів ґрунтових книг [20, ст. 98]. Отож важливим етапом державно-правової модернізації Австрійської імперії стала революція 1848–1849 рр. Ухвалені в той час конституційні зміни закріпили розподіл влади на виконавчу, законодавчу і судову, гарантували окремі громадянські права, встановили порядок ухвалення законодавчих актів та визначили характер судочинства. Внаслідок прийняття низки законів упродовж 1850–1855 рр. відбулося формування нового судоустрою Австрійської держави, зокрема і на території Галичини. Характерною особливістю цих змін стала відмова від домінального судочинства і поступова, а з 1867 р. цілковита відмова від делегування судових функцій місцевим органам влади. Судоустрій набув триступеневого вигляду: повітові суди – крайові/окружні суди – вищі крайові суди. Закладена всередині XIX ст. система судочинства з невеликими змінами проіснувала в Галичині до завершення Першої світової війни.

Список використаних джерел

1. Мисак Н. Українські судді в Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття: соціально-професійний портрет. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. Ірина Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 16. С. 18.
2. Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016): монографія / за заг. ред. професорів В. М. Бурдіна, В. Т. Нора та І. Й. Бойка. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2016. С. 41.
3. Ковальчук І. В. Крайові суди у Галичині (1850–1918): історико-правові аспекти. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2023. С. 252.

4. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772 – 1918) : навчальний посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка 2017. С. 158– 159.
5. Handbuch des Lemberger Statthaltereigebietes in Galizien für das Jahr 1856. Lemberg : Aus der k.k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei, 1856. S. 100.
6. Шухевич С. Моє життя. Спогади. Лондон : Видання української видавничої спілки, 1991. С. 200.
7. Redzik A. Recenzja rozprawy doktorskiej: Jakub Kotliński. *Sądownictwo w Galicji Wschodniej w latach 1855–1914*. Lublin 2015. S. 260. Retrieved from https://www.kul.pl/files/983/mgr_jakub_kotliski/Recenzja_dra_hab._Adama_Redzika.pdf [20.08.2018].
8. Мудрий М. Лаврівський Юліан. *Енциклопедія Львова*. Т. 4 / за ред. А. Козицького. Львів : Літопис, 2012. С. 12–13.
9. Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів : Тріада Плюс, 2010. С. 119.
10. Менцинський О. Про заочність в австрійському процесі цивільному. *Часопись правнича. Розвідки правничі секції історично-філософської Наукового товариства імені Шевченка*. Львів : Рочник VIII, 1898 С. 1.
11. Handbuch des Lemberger Statthaltereigebietes in Galizien für das Jahr 1856. Lemberg : Aus der k.k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei, 1856. S. 102–106.
12. Galizisches Provinzial-Handbuch für das Jahr 1868. Lemberg : Aus der k. k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei, 1868. S. 219.
13. Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1877. Lwów : Z drukarni Władysława Łozińskiego, 1877. S. 71.
14. Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1911. S. 98.

References

1. Mysak, N. (2020). Ukrainian judges in Galicia at the end of the 19th - at the beginning of the 20th century: socio-professional portrait. *From the history of Western Ukrainian lands / Science*. ed. and arrange Iryna Orlevich ; NAS of Ukraine, Institute of Ukrainian Studies named after I. Krypnyakevych. Lviv, 2020. Iss. 16. P. 18.
2. *Faculty of Law of Ivan Franko National University of Lviv (1661–2016) : monograph / by General ed. professors V. M. Burdin, V. T. Nora and I. Y. Boyka*. Lviv : Lviv. national University named after I. Franko, 2016. P. 41.
3. Kovalchuk, I. V. (2023). *Regional courts in Galicia (1850–1918): historical and legal aspects*. Lviv : Ivan Franko LNU Publishing House. P. 252.
4. Boyko, I. Y. (2017). *Halychyna in the state-legal system of Austria and Austria-Hungary (1772–1918) : study guide*. Lviv : LNU named after Ivan Franko. P. 158–159.
5. *Handbook of the Lemberg Governorate in Galicia for the year 1856*. Lemberg : From the Imperial and Royal Galician Administrative State Printing Office, 1856. P. 100.
6. Shukhevich, S. (1991). *My life. Memoirs*. London : Publication of the Ukrainian Publishing Union. P. 200.
7. Redzik, A. (2015). *Recenzja rozprawy doktorskiej: Jakub Kotliński, Sądownictwo w Galicji Wschodniej w latach 1855–1914*. Lublin. S. 260. Retrieved from https://www.kul.pl/files/983/mgr_jakub_kotliski/Recenzja_dra_hab._Adama_Redzika.pdf [20.08.2018].
8. Mudryi, M. (2012). Lavrovsky Yulian. *Encyclopedia of Lviv*. Т. 4 / Under the editorship of A. Kozyskyi. Lviv : Litopys. P. 12–13.
9. Chornovol, I. (2010). *199 deputies of the Galician Diet*. Lviv : Triada Plus. P. 119.
10. Mentsynskyi, O. (1898). About absenteeism in the Austrian civil process. *Legal Journal. Investigations of the legal section of the Shevchenko Historical and Philosophical Scientific Society*. Lviv : Yearbook VIII. P. 1.

11. *Handbook of the Lemberg Governorate in Galicia for the year 1856*. Lemberg : From the Imperial and Royal Galician Administrative State Printing Office, 1856. P. 102–106.
12. *Galician Provincial Handbook for the Year 1868*. Lemberg : Aus der k. k. Galiz. Aerarial-Staats-Druckerei, 1868. P. 219.
13. *Szematyzm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków for the year 1877*. Lwów : From the printing house of Władysław Łoziński, 1877. P. 71.
14. *Szematyzm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków for the year 1911*. P. 98.

BASIC REQUIREMENTS FOR JUDGES AND PECULIARITIES OF THEIR ACTIVITIES IN THE REGIONAL COURTS OF GALICIA (1850–1918)

Ivan Kovalchuk

*Vinnytsia National Technical University,
95, Khmelnytske Hwy, Vinnytsia, Ukraine, 21021,
e-mail: ivankovalchuk@vntu.edu.ua
ORCID ID: 0009-0007-7467-5317*

The article analyzes the main requirements for judges and the peculiarities of their activities in the regional courts of Galicia (1850–1918). It is noted that regional (district) courts acted as courts of second instance for the appeals against decisions of district courts as well as courts of first instance in a specified district when considering criminal and civil cases, the value of the subject matter of which was more than 1,000 crowns. Regional courts in Galicia, as courts of first instance, considered: civil cases (family disputes, guardianship cases, cases of restoration of rights, adoption, inheritance according to wills); criminal cases – cases of violation of state laws, anti-government activities, organization of illegal associations, murder, robbery, arson, cases of insulting the honor and dignity of the emperor or his family. Disputes of a mining, commercial and promissory nature, regardless of the price of the subject matter of the dispute, were considered by special senates of only a few regional/district courts in Galicia. In the proceedings of regional courts in Galicia, civil cases related to property and land disputes prevailed, and among criminal cases – the cases of political crimes, theft, forgery of money and documents, as well as infliction of bodily harm.

Regional courts in Galicia acted as collegial judicial bodies and considered civil cases with three judges, and criminal cases with four judges. The judge of the regional court could be a person with a legal education who had to pass the relevant professional exams and complete a mandatory internship. At first, three state exams were to be passed: legal-historical, judicial and political. For their reception, a special commission was created in each higher educational institution by order of the Minister of Religions and Education. It had to determine the level of the candidate's legal training, i.e. whether the graduate has legal insight, whether he can conduct legal proceedings independently, or whether he has a good command of legal terminology. The subject of the legal history exam was Roman, church and German law, as well as the history of the Austrian state, judicial – Austrian civil, commercial and promissory law, civil procedure, Austrian criminal law and procedure. During the political exam, candidates demonstrated their knowledge of Austrian administrative law, science and policy of social economy, and financial legislation of the empire. The first exam was taken three times a year – in winter, summer and autumn, the other two – at any time during the year, except for holidays. Exams were held orally and publicly. Graduates were able to choose the language of the exam. The final grade was determined by the voting of the commission members. With a negative

result, it was possible to retake the exam within the time limits set by the commission. The next step in the career of a lawyer was a mandatory free one-year judicial practice in the regional (district) court. One-year judicial practice was a mandatory condition for admission to the position of a judge, but its term was changed specifically for judicial candidates. From 1885, the internship period was extended to two years, and from October 1896 – to three years. After completing such practice, graduates of law faculties were usually appointed as auditors in a certain district court. The minimum requirement for admission to this position was the presence of a certificate of successful completion of legal history and judicial state exams. It was possible to get the position of a judge only after passing the qualifying judge exam. It was conducted by a special commission, which was created every year by order of the Minister of Justice at the High Regional Court. It included university law professors and practicing judges, usually from the same tribunal. The exam consisted of written and oral parts and aimed to reveal knowledge of civil and criminal law, process and procedures. The first part lasted two days, during which the candidates had to complete two tasks – to compile excerpts from acts with court decisions in civil and criminal court cases. Two hours were allotted for the oral exam, during which the applicant was examined in all areas of civil and criminal legislation. In addition, he had to know perfectly the system of functioning of the Austrian judiciary.

Keywords: court, regional court, judiciary, Galicia, Austrian Empire.

*Стаття: надійшла до редакції 13.10.2024
прийнята до друку 19.11.2024*